

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «КОВАЛЬЧУК ПРОТИ УКРАЇНИ»
CASE OF KOVALCHUK v. UKRAINE**

(Заява № 21958/05)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

4 листопада 2010 року

ОСТАТОЧНЕ

04/02/2011

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Ковальчук проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Пієр Лоренцен (Peer Lorenzen), *Голова*,
Рената Ягер (Renate Jaeger),
Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),
Марк Віллігер (Mark Villiger),
Миряна Лазарова-Трайковська (Mirjana Lazarova Trajkovska),
Здравка Калайджієва (Zdravka Kalaydjieva),
Ганна Юдківська (Ganna Yudkivska), *судді*,
та Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), *Секретар секції*,
після обговорення за зачиненими дверима 12 жовтня 2010 року
виносить таке рішення, що було ухвалене в той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа була порушена за заявою (№ 21958/05), яку 27 травня 2005 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянин України Володимир Васильович Ковальчук (далі — заявник).

2. Заявника, якому була надана юридична допомога, представляв пан О.В. Комнацький — юрист, який практикує в м. Житомирі, Україна. Уряд України (далі — Уряд) представляв його Уповноважений — пан Ю. Зайцев.

3. Заявник стверджував, зокрема, що він зазнав жорстокого поводження з боку працівників міліції, застосованого з метою отримання від нього зізнання у вчиненні вбивства, і що ефективного розслідування за його скаргою про жорстоке поводження проведено не було.

4. У зв'язку зі смертю заявника 27 жовтня 2007 року його мати, пані Ганна Сергіївна Ковальчук, повідомила Суд про свій намір підтримувати заяву.

5. 4 грудня 2008 року Голова п'ятої секції вирішив повідомити про заяву Уряд. Суд також вирішив розглядати питання щодо суті та прийнятності заяви одночасно (пункт 1 статті 29).

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

6. Заявник народився в 1974 році та проживав у м. Житомирі.

А. Затримання заявника і стверджуване жорстоке поводження

7. 6 вересня 2002 року приблизно о 23 год. двоє працівників міліції, у зв'язку з телефонним дзвінком сестри подруги заявника, доправили заявника до Житомирського обласного наркологічного диспансеру через те, що він перебував у стані гострої алкогольної інтоксикації. Медичний працівник, який оглянув заявника, задокументував наявність у нього кількох саден на сидницях.

8. 7 вересня 2002 року о 7 год. 58 хв. заявника було звільнено.

9. Пізніше того самого дня його затримала міліція у зв'язку з непокорю вимогам працівника міліції. Факт затримання заявника було зафіксовано у двох протоколах, складених двома різними працівниками міліції. В обох протоколах було зазначено, що його затримали о 18 годині. У невстановлений час того самого дня лікар засвідчив відсутність у заявника будь-яких тілесних ушкоджень.

10. Того ж дня у зв'язку з погіршенням стану здоров'я заявника та ознаками непритомності до відділу міліції було викликано швидку медичну допомогу. Згідно з документами швидкої медичної допомоги виклик було зафіксовано о 16 год. 5 хв. Прибувши до відділу міліції, бригада лікарів швидкої допомоги виявила, що заявник притомний, але весь тремтить і перебуває в дуже збудженому стані. Крім того, на сидницях у нього було виявлено гематоми. Було констатовано наявність у нього похмільного синдрому; заявнику дали лікарські засоби і залишили у відділі міліції.

11. 9 вересня 2002 року Корольовський районний суд м. Житомира визнав заявника винним у злісній непокорі вимозі працівника міліції та призначив йому покарання у вигляді десяти днів адміністративного арешту. У невизначену дату під час перебування заявника під арештом його допитали як свідка у зв'язку з убивством пана К., тіло якого 7 вересня 2002 року знайшли неподалік від будинку заявника. 9 вересня 2002 року він зізнався у вчиненні вбивства.

12. 10 вересня 2002 року, коли заявникові ще не було офіційно пред'явлено обвинувачення, він брав участь у відтворенні обстановки та обставин події у якості свідка. Під час цього заходу він детально продемонстрував, яким чином убив пана К.

13. Того самого дня знову було викликано швидку медичну допомогу і заявника відвезли до Житомирського обласного наркологічного диспансеру, де йому було діагностовано «психотичний розлад і розлад поведінки, деліріозну форму алкогольного абстинентного синдрому, галюцинації». Крім того, було констатовано наявність у нього крововиливів на плечах, ногах і сидницях. 13 вересня 2002 року заявник був доставлений назад до відділу міліції.

14. 20 вересня 2002 року заявник запросив захисника у зв'язку з можливим пред'явленням йому обвинувачень у вчиненні вбивства

та відмовився від свого зізнання, стверджуючи, що давав його під тиском, і заперечив будь-яку причетність до вбивства пана К.

15. 20 вересня 2002 року о 18 годині заявника звільнили у зв'язку із закінченням строку арешту.

16. Того самого дня о 20 год. 10 хв. заявника знову затримали у зв'язку з порушенням громадського порядку (яке полягало, зокрема, в тому, що він прилюдно мочився й нецензурно висловлювався) і, згідно з постановою суду від 23 вересня 2002 року, до нього знову було застосовано адміністративний арешт на вісім діб, починаючи з дати затримання.

17. 28 вересня 2002 року заявника було звільнено.

18. 1 жовтня 2002 року заявник пройшов медичне обстеження, за результатами якого було встановлено наявність у нього двох поверхневих ран (на лівому плечі та лівій сідниці), які було кваліфіковано як легкі тілесні ушкодження.

19. 2 жовтня 2002 року у зв'язку зі скаргами подруги заявника на його агресивну поведінку його затримали втретє, оскільки він виявив непокору вимозі працівника міліції, та згідно з постановою суду від 3 жовтня 2002 року до нього було застосовано адміністративний арешт строком на десять діб. 12 жовтня 2002 року заявника було звільнено.

20. 15 жовтня 2002 року заявника було госпіталізовано до лікарні у зв'язку зі скаргами на загальну слабкість, запаморочення, біль у ногах і грудній клітці, неприємні відчуття в задньому проході, запор і кашель. Враховуючи його скарги, йому було діагностовано поєднання кількох хвороб — геморою, виразки, кількох інших розладів травлення, пієлонефриту, астенії та посттравматичних наслідків. Заявник перебував у лікарні до 23 жовтня 2002 року.

21. У грудні 2002 року досудове слідство у кримінальній справі стосовно заявника було закінчено у зв'язку з недоведеністю його участі у вчиненні вбивства пана К.

22. У листопаді 2003 року заявник пройшов нову медичну експертизу у зв'язку з тілесними ушкодженнями, які він отримав у вересні 2002 року. За результатами вивчення відповідних медичних документів та оцінки стану здоров'я заявника на відповідний момент комісія експертів, яка проводила експертизу, дійшла висновку, що не можна виключати того, що 8 вересня 2002 року або в найближчий до цієї дати день він отримав легкі тілесні ушкодження (синці й садна на сідницях, плечах і ногах). Однак, зважаючи на брак детальної інформації у відповідних документах, експерти не змогли встановити, чим було завдано ці ушкодження. Вони також не встановили об'єктивних доказів механічного втручання в задній прохід, будь-якого причинного зв'язку між зазначеними ушкодженнями та іншими проблемами зі здоров'ям заявника (включно з гемороєм, розладами

травлення і захворюванням нирок, які, як було встановлено, могли виникнути ще до його затримання) і визнали діагноз від 15 жовтня 2002 року щодо посттравматичних наслідків суб'єктивним і не підкріпленим доказами.

23. У січні 2004 року заявника оглянули фахівці Українського державного науково-дослідного інституту реабілітації інвалідів, які відмовили у визнанні його інвалідом. Водночас група фахівців діагностувала наявність у нього низки хронічних захворювань (включаючи геморой, виразку, гепатит і міокардіопатію), а також «наслідків черепно-мозкової травми, отриманої у 2002 році, у вигляді арахноїдиту» (запалення павутинної оболонки мозку).

24. Згодом у зв'язку із зазначеними хворобами заявника було визнано інвалідом.

25. 27 жовтня 2007 року заявник помер від гострої легенево-серцевої недостатності, ускладненої бронхопневмонією.

В. Розслідування скарги заявника на жорстоке поводження

26. 24 вересня і 9 жовтня 2002 року пані Ковальчук зверталася до прокуратури Житомирської області зі скаргами на те, що 7–9 вересня 2002 року з боку працівників міліції до її сина було застосовано жорстоке поводження з метою отримання від нього зізнання у вчиненні вбивства пана К. Зокрема, вони били його, підвішували до труби в наручниках і встромляли йому кийок у задній прохід.

27. 15 жовтня 2002 року виконувач обов'язків начальника Житомирського МВ УМВС України в Житомирській області відхилив її скарги як необґрунтовані. Він зазначив, зокрема, що заявник надав розпливчасті та непослідовні пояснення стверджуваного жорстокого поводження та не міг вказати причетних до цього працівників міліції та місце, в якому він нібито зазнав жорстокого поводження.

28. 25 листопада 2002 року начальник УМВС України в Житомирській області, провівши додаткову перевірку за подальшими скаргами пані Ковальчук, визнав, що узгодити між собою версію подій, викладену заявником, та відповідну версію працівників міліції неможливо. Зокрема, за твердженнями заявника, четверо невідомих працівників міліції жорстоко били його та встромляли предмети в задній прохід, вимагаючи від нього зізнання у вчиненні убивства. Слідчий у справі про вбивство пана К. визнав той факт, що він допитував заявника щодо вбивства, але заперечив факт застосування до нього будь-якого насильства. УМВС України в Житомирській області передало матеріали до прокуратури для додаткової перевірки.

29. Прокуратура Корольовського району м. Житомира неодноразово (25 грудня 2002 року, 31 березня 2003 року і 2 вересня 2003 року)

відмовляла в порушенні кримінальної справи за скаргами заявника на жорстоке поводження, оскільки не виявляла жодних ознак правопорушення з боку міліції.

30. Згодом (14 березня, 14 травня і 3 вересня 2003 року) ці постанови були скасовані органами прокуратури вищого рівня, які констатували, що перевірки були недостатніми; не було допитано деяких важливих свідків, не було усунуто розбіжності між різними показаннями свідків, не було належним чином зібрано та досліджено медичні докази і не було запропоновано правдоподібного пояснення виникнення у заявника тілесних ушкоджень.

31. 11 вересня 2003 року прокуратура Корольовського району м. Житомира знову винесла постанову про відмову в порушенні кримінальної справи. Заявника не було повідомлено про цю постанову.

32. 14 жовтня 2004 року у відповідь на запит пані Ковальчук їй було надано копію усіх аркушів постанови від 11 вересня 2003 року, і згодом вона оскаржила її від імені заявника до Богунського районного суду м. Житомира.

33. 9 листопада 2005 року Богунський районний суд задовольнив скаргу заявника та скасував постанову від 11 вересня 2003 року. Він встановив, зокрема, що під час розслідування не було проаналізовано висновки медичної експертизи, проведеної в листопаді 2003 року, і не було допитано кількох важливих свідків (зокрема, співкамерників заявника).

34. 27 грудня 2005 року прокуратура Корольовського району м. Житомира знову винесла постанову про відмову в порушенні кримінальної справи.

35. 16 листопада 2006 року Богунський районний суд скасував зазначену вище постанову, визнавши, що його попередні вказівки не було належним чином виконано.

36. 23 червня 2008 року, допитавши кількох додаткових свідків, прокуратура Корольовського району м. Житомира вирішила, що заявник отримав тілесні ушкодження, коли впав під час епілептичного нападу, який стався внаслідок надмірного вживання алкоголю.

37. 12 серпня 2008 року Богунський районний суд скасував цю постанову, оскільки встановив, що досі не було допитано кількох важливих свідків (зокрема, співкамерників заявника).

38. 18 вересня і 30 листопада 2008 року прокуратура винесла нові постанови про відмову в порушенні кримінальної справи за скаргами заявника про жорстоке поводження, а 30 вересня та 8 грудня 2008 року відповідно вони були скасовані прокурорами вищого рівня, які здійснювали нагляд за провадженням у справі,— щоразу з посиланням на недостатність проведеного розслідування.

39. 26 січня 2009 року було винесено нову постанову про відмову в порушенні кримінальної справи з посиленням, зокрема, на неможливість подальшого збирання доказів у зв'язку зі смертю багатьох свідків або зміною ними місця проживання, неспроможністю решти свідків пригадати подробиці подій та знищенням відповідних документів.

40. 30 березня 2009 року, розглянувши скаргу пані Ковальчук на зазначену постанову, Богунський районний суд скасував її. Суд зазначив, зокрема, що матеріали справи містять два протоколи затримання заявника від 7 вересня 2002 року, складені двома різними працівниками міліції, і доручив слідчому з'ясувати ситуацію.

41. 1 жовтня 2009 року Богунський районний суд скасував наступну постанову прокуратури про відмову в порушенні кримінальної справи (від 28 травня 2009 року), оскільки не було з'ясовано ситуацію щодо протоколів затримання та причину того, чому заявника допитували про вбивство пана К. під час адміністративного арешту заявника, та обставини, за яких він отримав тілесні ушкодження.

42. 26 листопада 2009 року було винесено нову постанову про відмову в порушенні кримінальної справи. Слідчі органи зазначили, *inter alia*, що пояснення заявника щодо відповідних подій були суперечливими, і що він неодноразово змінював свій виклад подій. Зокрема, спочатку він стверджував, що його били гумовим кийком, але потім наполягав на тому, що працівники міліції били його руками та ногами. Крім того, 17 березня 2003 року він заявив, що взагалі не має скарг на дії працівників міліції і не поділяє думки матері про необхідність проведення розслідування.

43. 12 березня 2010 року Богунський районний суд залишив зазначену постанову без змін.

44. Пані Ковальчук оскаржила рішення суду в апеляційному порядку, посиляючись, зокрема, на те, що слідчі органи не лише не встановили осіб, винних у завданні їй синові тілесних ушкоджень, а й не усунули низку розбіжностей щодо фактів. Наприклад, згідно із записами у відповідних журналах швидку медичну допомогу заявникові вперше було викликано до відділу міліції 7 вересня 2002 року о 16 год. 5 хв., тоді як згідно з обома протоколами затримання заявника та постановою суду від 9 вересня 2002 року до 18 години заявника ще не було затримано. Крім того, згідно з показаннями пані Т. І., знайомої заявника, вона бачила заявника у відділі міліції ще опівдні 7 вересня 2002 року і що того самого дня бригада швидкої медичної допомоги ще двічі приїжджала до заявника.

45. 31 березня 2010 року апеляційний суд Житомирської області скасував рішення Богунського районного суду та постанову прокуратури від 26 листопада 2009 року та повернув матеріали за скаргою про жорстоке поводження на додаткову перевірку. Суд

зазначив, що попередні вказівки суду виконано не було, та зобов'язав слідчі органи з'ясувати, зокрема, таке: i) де, за яких обставин і хто завдав заявникові тілесних ушкоджень, «з урахуванням того, що під час його затримання 7 вересня 2002 року він був оглянутий лікарем, який не виявив в нього будь яких тілесних ушкоджень»; ii) чому існують два різні протоколи затримання заявника; iii) чому заявника допитували як свідка стосовно вбивства pana К., коли він перебував під адміністративним арештом за не пов'язане з цим адміністративне правопорушення; i iv) чому він зізнався у вчиненні вбивства, в якому був невинуватий. Апеляційний суд також зобов'язав повторно дослідити показання пані Т. І. щодо обставин, за яких вона бачила заявника 7 вересня 2002 року.

46. Згідно з матеріалами справи перевірка скарги заявника про жорстоке поводження наразі триває.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

47. Відповідні положення національного законодавства викладено в рішенні від 6 грудня 2007 року у справі «*Козинець проти України*» (*Kozinets v. Ukraine*), заява № 75520/01, пп. 39–42.

ПРАВО

I. ПОПЕРЕДНЄ ЗАУВАЖЕННЯ

48. 27 жовтня 2007 року заявник помер. На той час справа перебувала на розгляді Суду (див. пункт 4 вище). Право його матері підтримувати заяву від його імені не заперечувалося, і Суд не вбачає підстав вважати інакше (див. рішення у справах «*Тотева проти Болгарії*» (*Toteva v. Bulgaria*), заява № 42027/98, п. 45, від 19 травня 2004 року, та «*Яковенко проти України*» (*Yakovenko v. Ukraine*), заява № 15825/06, п. 65, від 25 жовтня 2007 року).

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

49. Заявник скаржився, що під час адміністративного арешту у вересні 2002 року він зазнав жорстокого поводження з боку працівників міліції, що було порушенням статті 3 Конвенції. Посилаючись на статтю 13 Конвенції, він також скаржився, що ефективного розслідування його скарги про жорстоке поводження проведено не було, а отже, він не мав ефективного засобу юридичного захисту щодо зазначеного порушення.

50. Відповідні статті Конвенції передбачають таке:

Стаття 3

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню».

Стаття 13

«Кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження».

51. Суд вважає, що скаргу заявника про неадекватне розслідування за його скаргами на жорстоке поводження слід розглянути в контексті процесуального аспекту статті 3 Конвенції (див. згадане вище рішення у справі *«Козинець проти України»*, п. 44).

А. Прийнятність

52. Уряд доводив, що скарга заявника про жорстоке поводження є передчасною, оскільки відповідне розслідування, здійснюване національними органами, усе ще триває.

53. Заявник наполягав на тому, що розслідування було неефективним, а отже, ця обставина звільняє його від необхідності чекати на його результати.

54. Суд вважає, що заперечення Уряду порушує питання, яке слід розглядати під кутом зору статті 3 Конвенції разом зі скаргою про неефективність розслідування, і тому долучає це заперечення до суті скарги заявника.

В. Суть

1. Щодо стверджуваного жорстокого поводження із заявником

55. За твердженням заявника, матеріали справи містять достатньо доказів того, що тілесні ушкодження були завдані йому працівниками міліції під час адміністративного арешту. Зокрема, Уряд не надав правдоподібного альтернативного пояснення, чому заявник зізнався у вчиненні вбивства, в якому був невинуватий, чому він втратив працездатність і зрештою помер через кілька років після свого звільнення.

56. За твердженням Уряду, оцінити достовірність скарг заявника про жорстоке поводження з ним працівників міліції у вересні 2002 року неможливо, оскільки відповідне розслідування, здійснюване національними органами за цими скаргами, усе ще триває.

57. Застосовуючи загальні принципи, встановлені практикою Суду (див., наприклад, рішення від 12 березня 2009 року у справі «Вергельський проти України» (*Vergelskyu v. Ukraine*), заява № 19312/06, п. 106), до обставин цієї справи, Суд зазначає, що матеріали справи містять суперечливу й неповну інформацію, у зв'язку з чим неможливо з'ясувати, якими були справжній характер більшості тілесних ушкоджень, про які йдеться, їх тяжкість і час виникнення. Зокрема, неможливо з достатньою точністю визначити, чи мав заявник будь-які тілесні ушкодження — зокрема садна на сидниціях — ще до того, як його було затримано (див. пункти 7, 9 і 45 вище); чи встромляли йому в задній прохід будь-які предмети під час його адміністративного арешту; та коли саме він отримав дві рани, наявність яких зафіксовано в матеріалах медичної експертизи від 1 жовтня 2002 року, — під час адміністративного арешту чи після звільнення. Неможливо також встановити, чи справді заявник отримав черепно-мозкову травму під час адміністративного арешту та, якщо так, чи можна вважати, що постійна непрацездатність, яка виникла через кілька років після його звільнення, пов'язана з цією травмою.

58. Суд зазначає з цього приводу, що саме пані Ковальчук наполегливо стверджувала, що заявник зазнав фізичного насильства. Заявник, зі свого боку, навпаки, не вчиняв самостійних дій, давав розпливчасті показання, в яких не зміг вказати конкретне місце, де він зазнав жорстокого поводження, або конкретного працівника міліції, який застосував до нього таке поводження, і з часом змінював свої показання (див. пункти 27–28 і 42 вище).

59. Видається, що лише гематоми на ногах і плечах є тими тілесними ушкодженнями, завдання яких під час його адміністративного арешту є достатньо підтвердженим доказами фактом (див. пункти 13 і 22 вище). Навіть припускаючи, що ці тілесні ушкодження виникли не внаслідок побиття, як про це стверджує пані Ковальчук, а через раптове падіння заявника та епілептичний напад у зв'язку з проявами похмільного синдрому (див. пункт 36 вище), Суд вважає, що, оскільки не було надано докладного пояснення обставин, за яких виникли ці ушкодження, та доказів того, що уповноважені державою особи, під контролем яких заявник на той момент перебував, не могли достатнім чином передбачити й запобігти їх виникненню, відповідальність за ці тілесні ушкодження покладається на державу (див. рішення від 8 квітня 2010 року у справі «Лотарєв проти України» (*Lotarev v. Ukraine*), заява № 29447/04, пп. 83–84).

60. Крім того, Суд звертається до висновків національних судів (див. пункти 41 і 45 вище) і особливо відзначає той факт, що 9 вересня 2002 року, на третій день арешту, заявник зізнався у вчиненні вбивства, до якого він непричетний (див. пункти 11 і 21 вище). Крім того, 10

вересня 2002 року заявник брав активну участь у відтворенні обстановки та обставин події, під час якого він детально пояснив, як саме він нібито вчинив убивство. Якщо зважити на те, що пізніше того самого дня заявника було госпіталізовано в деліріозному стані, виникає обґрунтована підозра: навіть якщо працівники міліції не спровокували у заявника напад психозу, то принаймні скористалися його вразливим емоційним станом і за допомогою примусу домоглися від нього неправдивого зізнання. Таку підозру підкріплює той очевидний факт, що під час допиту заявника не було забезпечено відповідними процесуальними гарантіями, оскільки його допитували як свідка, а не як підозрюваного, та за відсутності захисника. Цей факт, взятий у поєднанні з іншими порушеннями, які мали місце під час арешту заявника,— зокрема, наявність двох суперечливих протоколів затримання від 7 вересня 2002 року та сумнівних даних щодо фактичного часу такого затримання (див. пункти 9, 10, 44 і 45 вище),— породжує обґрунтовану підозру, що, незалежно від того, чи вдавалися працівники міліції до фізичного насильства, вони використали затримання заявника як привід для того, щоб зламати його опір і примусити його таким чином надати визнавальні показання.

61. Суд вважає, що така практика суперечить статті 3 Конвенції (див., *mutatis mutandis*, рішення у справах «Ялох проти Німеччини» (*Jalloh v. Germany*) [ВП], заява № 54810/00, п. 82, ECHR 2006-IX, та «Гефген проти Німеччини» (*Gafgen v. Germany*) [ВП], заява № 22978/05, п. 131, ECHR 2010-...) і становить нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження, особливо враховуючи уразливий стан здоров'я заявника під час його арешту.

62. Зважаючи на вищевикладене, Суд доходить висновку, що мало місце порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з жорстоким поводженням із заявником.

2. Щодо ефективності розслідування скарги заявника на жорстоке поводження

63. Заявник стверджував, що розслідування його скарги на жорстоке поводження було неефективним.

64. Уряд заперечував цей довід. За твердженням Уряду, органи влади робили та роблять усе можливе для розслідування скарги заявника про жорстоке поводження.

65. Суд повторює, що коли особа заявляє небезпідставну скаргу на те, що вона зазнала надзвичайно жорстокого поводження з боку працівників правоохоронних органів на порушення статті 3 Конвенції, це положення, у поєднанні із загальним обов'язком держав за статтею 1 Конвенції, за своїм змістом вимагає проведення ефективного офіційного розслідування (див. рішення від 28 жовтня 1998 року

у справі «*Асьонов та інші проти Болгарії*» (*Assenov and Others v. Bulgaria*), Reports of Judgments and Decisions 1998-VIII, с. 3290, п. 102).

66. Щодо обставин справи, яка розглядається, Суд передусім зазначає, що, хоча скаргу про жорстоке поводження заявник (через свою матір) уперше подав 24 вересня 2002 року, тобто через два тижні після стверджуваного жорстокого поводження, слідством, яке триває вже вісім років, досі не з'ясовано обставин, про які стверджується в його скарзі, і не встановлено осіб (якщо такі є), винних у завданні йому тілесних ушкоджень.

67. Суд також зазначає, що провадження неодноразово припинялось, оскільки прокурор не міг встановити наявності доказів жорстокого поводження. Усі постанови про відмову в порушенні кримінальної справи згодом скасовувалися в адміністративному або судовому порядку з огляду на невикористання прокуратурою всіх наявних у неї засобів для встановлення обставин, про які стверджувалося у скарзі заявника. У своїх рішеннях органи прокуратури вищого рівня та суди чітко вказували на низку заходів, яких можна було б ужити, а також звертали увагу на те, що їхні попередні вказівки не було повністю виконано (див. пункти 30, 33, 35, 37, 40, 41 і 44 вище). Незважаючи на це, у подальшому провадження неодноразово припинялось без вжиття додаткових суттєвих заходів.

68. Як зазначено в постанові про відмову в порушенні кримінальної справи від 26 січня 2009 року, різні джерела доказів виявилися недоступними через сплиव часу. Зокрема, деякі свідки вже померли, інші змінили місце проживання або не могли пригадати подробиць подій, а відповідні документи були знищені. А найголовніше те, що помер сам заявник. За цих обставин Суд не вбачає підстав вважати, що в разі ще одного відновлення розслідування можна буде виправити попередні недоліки та забезпечити ефективність розслідування.

69. Суд вважає, що фактичні обставини, пов'язані з розслідуванням скарги заявника про жорстоке поводження в цій справі, подібні обставинам в кількох нещодавно розглянутих справах, у яких Суд встановив наявність порушення Конвенції (див., зокрема, рішення у справах «*Михеєв проти Росії*» (*Mikheyev v. Russia*), заява № 77617/01, пп. 112–113 і 120–121, від 26 січня 2006 року, «*Кобець проти України*» (*Kobets v. Ukraine*), заява № 16437/04, пп. 53–56, від 14 лютого 2008 року, та згадане вище рішення у справі «*Вергельський проти України*», п. 102).

70. Беручи до уваги обставини справи, що розглядається, та виходячи зі своєї усталеної практики, Суд доходить висновку, що в цій справі було порушення статті 3 Конвенції з огляду на неефективність розслідування скарги заявника про жорстоке поводження під час тримання під вартою. Тому заперечення Уряду (див. пункт 52 вище) має бути відхилене.

III. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

71. Заявник також скаржився, посилаючись на пункти 1 і 3 статті 5 Конвенції, на незаконність тримання його під вартою в 2002 році та, посилаючись на підпункт «с» пункту 3 статті 6 Конвенції,— на те, що йому не було надано захисника під час допиту у зв'язку з убивством пана К.

72. Розглянувши скарги заявника з урахуванням усіх наявних матеріалів та в тій мірі, в якій вони охоплюються його компетенцією, Суд визнає, що вони не виявляють жодних ознак порушення прав і свобод, які гарантуються Конвенцією.

73. Отже, ця частина заяви має бути визнана неприйнятною відповідно до пунктів 3 і 4 статті 35 Конвенції як явно необґрунтована.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

74. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

75. Пані Ковальчук вимагала 100 000 євро відшкодування моральної шкоди.

76. Уряд стверджував, що ця заява стосується права, яке не може переходити до інших осіб. Тому, оскільки заявник помер, його мати не може вимагати відшкодування будь-якої шкоди.

77. З огляду на принципи, встановлені його практикою, Суд вважає, що мати заявника, яка підтримувала замість нього його заяву в провадженнях у національних судах та у Суді, може вимагати відшкодування від імені покійного заявника (див., зокрема, рішення від 20 березня 1997 року у справі «*Луканов проти Болгарії*» (*Lukanov v. Bulgaria*), п. 53, Reports 1997-II; згадані вище рішення у справі «*Тотева проти Болгарії*» (*Toteva v. Bulgaria*), п. 71, та у справі «*Яковенко проти України*» (*Yakovenko v. Ukraine*), п. 134).

78. Беручи до уваги характер встановлених порушень і здійснюючи оцінку на засадах справедливості, Суд присуджує пані Ковальчук 10 000 євро відшкодування моральної шкоди.

B. Судові та інші витрати

79. Пані Ковальчук також вимагала 6595,98 грн компенсації судових та інших витрат. Вона надала документи на підтвердження таких сум витрат: послуги з копіювання — 1164,51 грн; послуги з перекладу — 270 грн; поштові витрати — 1453,31 грн; медичні витрати — 645,28 грн; банківські витрати — 10 грн; судові витрати — 19 грн; та витрати, пов'язані з похороном заявника, — 3011,88 грн.

80. Уряд вважав, що ця вимога є необґрунтованою.

81. Згідно з практикою Суду заявник має право на відшкодування судових та інших витрат лише тоді, коли доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їх розмір — обґрунтованим. У цій справі, беручи до уваги наявні документи та керуючись зазначеними вище критеріями, Суд не вбачає причинно-наслідкового зв'язку між цим провадженням і невизначеними медичними та судовими витратами, а також витратами, пов'язаними з похороном заявника. Отже, він відхиляє цю частину вимог. Проте Суд присуджує заявниці 290 євро на компенсації витрат, заявлених за іншими пунктами.

С. Пеня

82. Суд вважає за належне призначити пеню виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Постановляє*, що мати заявника, пані Ганна Сергіївна Ковальчук, має право підтримувати цю заяву в Суді замість заявника.

2. *Вирішує* приєднати до розгляду заяви по суті розгляд заперечень Уряду щодо вичерпання національних засобів юридичного захисту стосовно скарги заявника за статтею 3 Конвенції про стверджуване жорстоке поводження з ним працівників міліції та відхиляє це заперечення після розгляду скарги по суті.

3. *Оголошує* скарги щодо жорстокого поводження під час тримання під вартою в міліції та неефективності розслідування відповідної скарги заявника прийнятними, а решту скарг у заяві — неприйнятними.

4. *Постановляє*, що було порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з нелюдським і таким, що принижує гідність, поводженням, якого заявник зазнав з боку працівників міліції.

5. *Постановляє*, що було порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з неефективністю розслідування скарги заявника про жорстоке поводження з боку працівників міліції.

6. *Постановляє*, що:

а) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має виплатити матері заявника, пані Ганні Сергіївні Ковальчук, 10 000 (десять тисяч) євро відшкодування моральної шкоди і 290 (двісті дев'яносто) євро на компенсації судових та інших витрат, разом з будь-якими податками, що можуть нараховуватися; ці суми мають бути конвертовані у національну валюту України за курсом станом на день здійснення платежу;

б) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на зазначені вище суми нараховуватимуться прості відсотки (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме у цей період невиклати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

7. *Відхиляє* решту вимог щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 4 листопада 2010 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
(Claudia Westerdiek)
Секретар

Пеер ЛОРЕНЦЕН
(Peer Lorenzen)
Голова